

Słowo od Redaktorów

Editorial note

Pojęcie niepełnosprawności stanowi kluczowy punkt odniesienia praktycznie dla wszystkich dziedzin klinicznych, skoncentrowanych na poznawaniu i zrozumieniu problemów oraz zaoferowaniu profesjonalnej pomocy ludziom, którzy z powodu zaburzeń i schorzeń o charakterze względnie trwałym napotykają na znaczne trudności w zaspokajaniu swoich potrzeb i realizowaniu zadań społecznych wypełnianych przez osoby pełnosprawne.

Współczesne dyskusje badaczy z zakresu dziedzin klinicznych i dyscyplin społecznych koncentrują się między innymi na kwestiach: jak przełamywać stereotypowe naznaczenie o charakterze negatywnym prowadzące do dyskryminowania osób niepełnosprawnych; jaki kształt przybierają konotacje społeczne zjawiska niepełnosprawności; dlaczego w niektórych sytuacjach sprawdzone oddziaływania terapeutyczne nie przynoszą oczekiwanego efektu. Obecnie zachodzi tendencja do rozszerzania pojęcia osób niepełnosprawnych na wiele sytuacji społecznych – poza sferą *stricte* kliniczną. Zygmunt Bauman (2004) z punktu widzenia współczesnej socjologii pisze o negatywnych stereotypach w traktowaniu osób bezdomnych, bezrobotnych, nielegalnych imigrantów jako „ludzi-odpadów”. Użycie tak bardzo drastycznego terminu świadczy o wadze tego problemu wśród badaczy współczesnej cywilizacji. Jednocześnie formułowane są ogólnoświatowe oficjalne dokumenty zawierające zestaw praw osób niepełnosprawnych i przeciwstawiające się ich społecznej dyskryminacji – na przykład Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych z roku 2006 sformułowana przez ONZ.

Zaprezentowane w tym tomie prace dotyczą obszaru badań klinicznych, ale dotyczą i sygnalizują newralgiczne kwestie związane z obszernym spektrum losów życiowych osób niepełnosprawnych, ich bliskich i opiekunów oraz stosunku do nich szerszego otoczenia.

Pięć pierwszych artykułów przeglądowych zawiera refleksje dotyczące formowania się zjawiska naznaczania niepełnosprawności w środowisku społecznym, kształtowania ujemnych stereotypów, „bycia bliskimi” osób niepełnosprawnych, jak również doznaniem samych niepełnosprawnych. I tak Waldemar Tłokiński rozważa społeczne relacje: stygmatyzujący–stygmatyzowani, w powstawaniu ujemnego społecznego stereotypu przekonań o osobach niepełnosprawnych, analizując przykłady chorych z afazją, osób starszych oraz osób niepełnosprawnych ruchowo. Mechanizmy naznaczania społecznego w stosunku do kwestii starzenia się i starości zostały omówione przez Henryka Olszewskiego i Annę Lemke. Grażyna Kwaśniewska analizuje społeczne podłoże denotacji kategorii „niepełnosprawni”. Artykuł autorstwa Moniki Parchoimiuk zawiera kwestię sytuacji „bycia bliskimi” z perspektywy społecznej stygmatyzacji, z podkreśleniem złożoności zjawiska i trudności konceptualnych oraz pragmatycznych w jego wyjaśnianiu. Karol Wereszczyński zaprezentował wewnętrzne doświadczenia osób doznających bezdomności w świetle uwarunkowań biologicznych, psychicznych, społecznych.

W następnych opracowaniach autorzy dzielą się z Czytelnikiem własnymi doświadczeniami badawczymi i klinicznymi realizowanymi wśród osób niepełnosprawnych. Badania mają charakter ustalania pewnych ogólnych prawidłowości, odniesień i społecznych implikacji zagadnień dotyczących niepełnosprawności w podejmowanych badaniach grupowych oraz poznawania i zrozumienia tego zjawiska w psychologicznej analizie jednostkowych, indywidualnych losów życiowych osób niepełnosprawnych przez sporządzanie klinicznych portretów psychologicznych, studiów przypadku i psychobiografii.

W swoim artykule Katarzyna Markiewicz, na podstawie opinii wyrażanych przez młodych ludzi na forach internetowych, omawia zagadnienie oceny statusu społecznego polskiej młodzieży niepełnosprawnej w porównaniu ze standardami normalności. Paweł Kurtek prezentuje badania empiryczne nad trudną sytuacją matek wychowujących dzieci niepełnosprawne w świetle zjawiska wypalenia się opiekunek.

Sześć następnych rozdziałów zostało poświęconych klinicznym analizom jednostkowym i indywidualnym losów życiowych osób niepełnosprawnych w ramach klinicznych studiów przypadków, portretu psychologicznego i psychobiografii. Zjawiska stygmatyzacji i samonaznaczania chorych psychicznie ilustruje Urszula Kruszewska, akcentując te problemy w odniesieniu do osób podejmujących próby samobójcze. Kontynuacją problematyki (zagadnienia) stygmatyzacji w psychiatrii jest rozdział Małgorzaty Steć dotyczący konsekwencji naznaczenia osoby chorej na depresję. Zmian w funkcjonowaniu psychospołecznym osoby po przebytych urazie czaszkowo-mózgowym dotyczy artykuł

Kingi Wawreckiej. Ewa Rzeszutko opisuje sposoby radzenia sobie oraz zastanawia się nad obrazem siebie i obrazem choroby u chorych na stwardnienie rozsiane. O radzeniu sobie z następstwami trwałej stomii jelitowej traktuje opracowanie Anny Kot. Tom kończą recenzje książek i sprawozdania z konferencji.

Prezentacja bardzo bogatego i wysoce zróżnicowanego materiału badawczego z jednej strony ukazuje, jak trudno jest aplikować wiedzę psychologiczną na temat zjawiska niepełnosprawności i percepcji społecznej osób niepełnosprawnych, z drugiej zaś wskazuje, że opis jakościowy, jako wnikliwy i głęboki, może być bardzo przydatny w wyjaśnianiu całej złożoności analizowanego problemu.

*Anna Herzyk
Małgorzata Szepietowska*

BIBLIOGRAFIA

Bauman Z. (2004). *Życie na przemiał*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.